

RELACIÓ

D'UNA VISITA Á

MONISTROL Y MONTSERRAT.

8 á 10 JUNY 1878.

Destorbada per moltes y algunas sensibles causas la excursió que nostra Associació tenia projectada á Montserrat y sos entorns los días 8, 9 y 10 del corrent Juny; volguí anar sol á esbrinarne cóm seguían en aquellas encontradas los monuments tan afalagats per tots nosaltres, com vivían los recorts tan expandits per aquellas brenyas y com per fi continuava la admiració envers las obras inimitables de la naturalesa en la successiva expansió de sas formas modificativas, puig son modificacions solament lo que nosaltres podém contemplarne.

Curta fou ma fatiga en comparansa de la inmensa satisfaccio sentida davant de tantas y tan grandiosas obras del art y la naturalesa; condolentme verament de que no hagués pas vist ans lo més sorprenent panorama de nostra terra; terra per cert tan combatuda pels llams de la forana guerra y de las civils discordias y que feriren també de mort

à Montserrat y son tresor artístich del que ab prou feynas ne restan los vestigis. Per aquest coneguí la certesa de lo que nostres cantars recordan, y desplegantse á mos ulls tota la historia patria; nostres Comtes devallantne d' allí pera emprendre fermament la reconquesta; los Reys d' Aragó *fenthi tribut de gracias per sas victorias y 'ls Reys catòlics*, sagellada la obra de la reconquesta, esmersant molts doblas pera la restauració del antich santuari sempre venerat y protegit per sos successors; y per fi lo pas d' aquells exércits del Capitá del sigle que trobàren allí, en lo Bruch, ample sepulcre pera sas legions; tot passá per ma pensa ab successió rapidíssima y doná á mon viatge un atractiu tal, que sols una cosa sentia y era no poder restar molts y molts jorns en lo si de tantas recordansas y en mitj d' aquella tranquil·tat avuy per sort estesa sobre tota aquella terra.

Casi tots haveu vist aquellas montanyas y per aixó no cal que vos parli de sa contextura, extranya munió de conglomerats principalment, y que donan mostra d' algún fort, si be ignorat, cataclisme d' aquellas encontradas. Ab lo tò generalment cendrós de tot lo rocatge; profusament volta·da y podriam dirne enguirnaldada cada roca ab un festó de boix y altres molts plantes boscanas, totas d' un vert fortament entonat; l' aspecte general de tota la montanya, no pot esser més original ni afalagador y com si volgués *ferne proba de majors ufanas*, las molts y agudas puntas que presentan las rocas tant en lo que semblan contraforts d' una catedral inmensa, com en lo que podriam dirne sas agullas, tenen embadalida la vista y oprimit lo cor á la sola pensa de llur elevació é impossible accés.

Viaranys molts n' hi ha, que estrets y ab la marjada al

costat, portan envers diferens planaretas y elevats cims esmentant sobre tots lo més soberà de S. Jeroni, més aquells sols voltan las erissadas rocas ó llurs agrupaments ab variat aplech, y feresa dona pensar que en aquellas esparramadas ermitas ó nius d' áligas hi visqueren homes d' anys y allí moriren sols ab conversa entre 'l cel y sas recordansas.

Inmensa pau, es la que sent la ànima en aquellas celdas, ahont encara 's practica avuy la hospitalitat benedictina y reclosos lo[monestir y tota la hostatgeria] dintre dos brassos de l' inmens rocatge, sols las aus voladoras venen á torbar ab sas xíscladas la encisadora quietut de l' entorn; y curta la planura ahont s' alsan los edificis, sempre corren los passos envers la iglesia ó envers los dits viaranyes que cada pas, s' enlayran més y més en la montanya portant l' esperit á més serenas regións.

Pujant á Montserrat per Monistrol, dech dirvos que en casa del senyor Pla, antich y conegut propietari de dit poble, tinguí ocasió de pendre la primera vista de la montanya, y al meteix temps me foren mostrats ademés, d' alguns sillons de baqueta y diferents quadros al oli del sigle passat y de mitj mérit; una caixa ó arca de bodas, segons vull presumir, obra magnífica del sigle xiv perfectament concebuda y tallada, y de variat y elegantíssim dibuix, segons podeu veure per la copia; una altra caixa de bona noquera pero molt mes senzilla y un singular recort històrich es, la taula ahont está subjecte 'l segell de torn de la Inquisició, segons digueren, de lo que també vos presento copia.

Per lo demés, la iglesia parroquial de Monistrol, obra senzilla y molt tosca, tal vegada del sigle xiii ó principis

del xiv, no presenta particularitats, y sols son de má regular los quadros del sigle xviii que conté l' altar major y que representan passos de la vida y martiris del apóstol S. Pere patró de dita parroquia.

Surtit de Monistrol y després ds moltas voltas y revolts, la plana si bé molt inclinada *carretera*, m' aportá al desitjat clos del monastir de Montserrat, precedit d' una natural plasseta ab una font en lo fons anomenada del Portal. Aquesta sols presenta una senzilla llunyansa de frontó encuadrant un ample arch, y dintre d' un ninxet una tosca imatge de pedra, de María.

Diferents cossos d' edificis de temps molt saltats, forman la gran hostatgeria que porta noms de variats Sants, y en lo fons del replá que deixa lo rocatge y com arredosant-se davall de las inmensas molas que 's sostenen sobre sas teuladas, s' alsan la iglesia actual, lo convent dels monjos y lo que resta de las antigues obras. Altas parets negrosas y festonadas ja per llistons, ja per petites y partidas finestras, *ó bé presentant una filera de forts permódols que avuy res aguantan*, aytal es l' aspecte de la obra antigua encara en peu, y no falta per cert elegancia en sos tallats, vivesa en sos follatges y bona disposició en sas parts; com se veu entre altrás en lo portal de que vos dono mostra. Mes sobre tot excedeix per sa lleugeresa lo fragment de claustre generalment conegut, obra del sigle xvi y de que també he portat un bosqueig, ahont además s' esguarda, una incomparable porta románica malestrugament destruïda en sos més fins detalls per una estranya y molt antigua acció de las ayguas segons sembla, y permetent avuytan sols presumir aquest desperfet, l' agrupament de sas petites y numerosas figuras en sos capitells, en son

fris, y fins en lo meteix toro ó bocell de sos archs semicirculars, cosa poquíssimas vegadas vista, puix com sabeu eran generalment llisos.

Podeu veure també, per lo dibuix d' un capitell de dit claustre, lo franch arranjament de las figuras que representan una ballada al só delsach dels gemechs y ab la mateixa facilitat están tractats los demás assumptos jatsia d' imatgeria, ó d' aquésta combinada ab lo fullatge.

¿Qué us diré més que no pogueu trobar en las moltes obretas que corren en má de tots? Sols que en lo grandíós pati ab pórxos tot voltant, que dona pas á la actual iglesia, després del tránzit ahont s' hi troban las lápidas commemorativas de la vinguda de St. Pere Nolasch y penitencia de St. Ignaci de Loyola, aixís com de la traslació de la Santa Imatge de la Verge, desde allí ahont restá 700 anys, á la nova iglesia; se troban en las parets immediatas, tres magnífichs epitafis sobre llosetas de marbre pertanyents á Madona Albina, esposa de Arnal de Çaplana, senyor de Copons; á Romeu de Dufort; y á Arnalt de Vergós, totes del sigle XII y XIII y de que també he portat copia.

Entrant ja en la iglesia que ostenta sobre la cornisa un baix relleu de pedra molt recomanable que representa la Anunciació y en sos ánguls lo blasó dels Reys Católichs y la montanya de Montserrat candorosament serrada per dos ángels; lo primer impuls que sentím, passat lo cancell, es cert espalm de trobar aytal grandiositat entre aquelles serras. Aquell temple d' estil ojival ja decadent, ab trifori ó tribuna seguida sobre las capellas y sense los finestrals, principal joya de dit estil, mideix segons mon compte uns 50 passos d' amplaria contadas las capellas, y 26 sens aquestas y sa llargaria es de 186 passos, so es 15 fins á dos

amples y hermosas picas de marbre blanch que 's troban en mitj de la nau y de que també he portat mostra, 66 fins á la elevada reixa de regular dibuix si be d' excelent treball que tanca de part á part la meteixa nau, 85 fins al presbiteri y 20 dintre d' aquest fins al altar.

Aquest no té retaule propiament dit, sino que detrás de la ara y sacrari que restan separats, s'obra l' esquadrat espay ahont está colocada la Imatge de la Santa Verge, desfigurada per las modernas vestiduras que cobreixen del tot sa figura sentada y son sitial; tot lo que per no haver pogut veure, no he pogut judicar fins á quín punt era probable lo que molts escriptors han dit respecte la antiguitat y origen d' aytal imatge, punt curiosíssim, puix las opinions son moltes y per demés oposadas, y aixís com n'abundan pera donarli gran antiguetat, no 'n faltan tampoch per suposarla de temps no molt llunyans y fins una sub-planació.

Aquí convé esmentar que á la esquerra de la carretera y en certa fondalada ahont hi porta lo caminet, també copiat en altre de mos dibuixos, se trova un ben disposat edifici anomenat la «Cova de la Santissima Verge» ahont segons tradició fou trobada la memorada Imatge, lloch digne de visitar-se per la boniquesa del panorama que 's desplega al pas y per alguns detalls romànichs que no pogui estudiar detingudament.

Deixada, per no esser aquí necessaria, la detinguda descripció de la iglesia actual ab son bell comensament de pintura policroma, ab alguns bonichs quadros representant los més venerables Sants ó Abats de diferents ordres monásticas, y d' ells un gentil y molt engalanat St. Lluís rey de França, obra d' avuy día que descolla per

sa marcial actitud si bé no del tot plausible; y feta lleugera memoria de la llàntia de plata daurada del Altar del Sagrament obra d'original dibuix de que també he portat copia; en lo presbiteri de dos salamonets gòtics y també de las grandiosas coronas ab 36 llums quiscuna, donatíu fet pels Marquesos de Ciutadilla que allí llueixen gentilment sens embrassar, essent àrdua empresa pera curt treball la descripció de las presentallas de tota mena y preu que cobreixan las parets pròximas á l' escala de la cambra de Maria, ahont també están esposadas sas robas més esplendorosas; per conclusió no puch menys de fer memoria del solemníssim cant dels monjos en totas las horas canòniques, impressió que segons crech recordaré llarch temps. Alterna lo cant de Montserrat entre lo de la escolania que acompanyan la orga ó l' armónium, y alguns instruments de corda y vent, ab lo cant pla y reposat dels monjos, solament acompanyat ab la orga en tó major y sempre ab compassos llarchs y pausats dignes per demés dels magnífichs salms del résó católich.

D' altre part pera l' us dels monjos está vinclat un magnífich y molt espayós Chor ab 99 cadiras en sas duas rengleras alta y baixa, ab un elevat respatllet que té sostinguda per columnetas dóricas sa cornisa per damunt de la que corre una balconada practicable. En mitj d' aquest Chor un magnífich y grandíós faristol de noguera sostingut per quatre grans figuras de bronze emblemáticas dels Sants Evangelistas, dona un severíssim aspecte á tota la pessa, y 'l completa lo bon paviment de mosáich de fusta ab dibuixos de mitjana grandaria y formats pels diferents tons de las fustas de que está compost.

Fet mon adeu al temple y sortit á la esplendorosa llum

d' un seré cel d' estiu en lo mitj dia, las joyosas cantarel·las dels joves de Monistrol y una altra colla de Barcelona que passavan y repassavan per aquells entorns ab sas retrunyents musicas, després de deixadas sas blancas ó blavas banderas en lo presbiteri de la iglesia, me retornaren á la present vida ahont axordan sempre los cántichs més bells, las veus atronadoras de la fol·lia y de las necessitats sempre enfadosas.

Plaher senzill y fraternal era lo que 's pintava en tots los semblants y sobre tot los embargava lo dalé de preparar sens demora la minestra y mentres aquesta bullia y ells se disposaban sentats en terra á rébrerla, lo dibuixant viatger barceloní caminà envers un lloch que porta lo lletrero de Museo; si bé ab pocas paraulas vos diré que n' es com un portal ó pati cubert, tancat ab una reixa de ferro no massa forta y clara en sa obertura. D' allí fou copiat lo sepulcre de marbre de D. Joan d' Aragó que poden veure en mon petit album y també la pedra que correspondria al sepulcre d' altre cavaller, conservantse lo primer en regular estat si be sas parts son un tant desunidas. També hi vegí la magnífica testa de marbre d' un bisbe que descansa sobre un coixí, sens dubte part d' altre petita figura sepulcral y tal vegada la que corresponia á un molt preciós sepulcre de la renaixensa, quals trossos, so es la urna, taulells de la volta, pilans y altres parts aixís com un blasó ab capell bisbal, tot de preciós marbre blanch y de treball esquisidíssim se troba dispersat per diferents llochs d' aquella pessa y fins per terra s' hi vehuen trossos llensats ó cayguts á la ventura. Altres moltes figuras de marbre ó pedra del país, las més mutiladas, se troban estivadas en certs prestatges, ó dretas ó caygudas, sobre la dura terra y ade-

més basas y capitells y altres motlluras n' hi há moltes, si bé, com escau en un capitell que està posat cap per avall, totes restan entre 'l més gran descuit, plenas de pols y de trenyinas, cubertas per las secas fullas que 'l vent arramba envers aquell recó y no cal dirne moltes altres coses per tots vosaltres concebudas y calladas.

Voltat per alguns pagesos, l' un me preguntá si volia maparho tot, un jove dels coros me demaná si lo bó don Joan d' Aragó era Joana d' Arch, puix coneixia sa novel·la y per fi escoltant tots las pocas paraulas que responguí respectant la hospitalitat y sols á fi de que rectifiquessen llurs judicis, tots á una n' estich cert que haurían entrat ab mí pera alsar aquellas caygudas figuras, rentat aquells polsosos marbres, y si tant s' hagués demanat portarlos sobre sas espatllas en llocs més dignes y arracerats essent tots nuncis lleals de sa grandesa.

Servida la minestra que n' era molt apetitosa, á mon pas me convidaren gentilment á restar ab ells, y avantsant la última nit de ma estada en lo monastir, tancadas las fullas de mon balcó ressonavan y seguiren sens dupte vigorosas y per demés acompassadas las cantarel·las en la plassa de la font del portal ahont repetian sas balladas las duas collas corals, balladas que sens dupte pogué guaytar lo sol del nou dia.

Com á despedida d' aquellas montanyas á las 5 del matí del dilluns 10, desde ma celda y possada la tauleta segons convenia, vaig dibuixar la vista d' un detall de la montanya ahont hi há la cova de Joan Garí ó St. Garí com allí dihuen y que 's distingeix per una crehueta negra sobre la roca.

Certament vos dich que un atzar que destorbá moltes

vegadas mon treball m' entristia sobremanera, puix venia d' acort ab mon pesar de tenir que pensar ab ma sortida. Una boireta que venia de llevant y comensava com a petita fumera per esborrar los perfils de la montanya, creixia més y més y acabava per taparla alguns minuts ab tot y lo molt prop que la tenia; aquesta intermitencia com vos he dit fou repetida y tal vegada com de moltes altres cosas podria dirse, deya per mi: lluny dels ulls, mes prop del cor.

Retronava ja pels entorns lo só dels timbals tocant per sort alegre retreta á las collas que recullian sas banderas després d' oida missa y besada la má á la Santíssima Verge y mentres ells desfilavan á só de sas musicas jo recullia mos trastets y de pas mirava las infinitas inscripcions de la porta de ma celda y altres vehinas ahont deya un que seria un aymador: *Te amo pero sufro mucho*; altre demanava á la Verge en forma de memorial que l' hi otorgués unir-se ab sa *Consuelo*, y abaix deya *concedido*; altres esposos molt coneguts en sa casa deyan: «que vingueren allí á pasar la lluna de mel lo 1er de Mars de 1877.» Portat per la tentació no poguí menys de mullar lo llapis, posant en l' interior de la porta de ma cambra algunas ratllas ab mas inicials, en part recordansa de nostres antichs poëtas, que aixís dihuen:

Mudansa es tot en lo mon,
Que al més alt la sort abat.
¡Siaune Vos nostra ajuda,
Oh Verge de Montserrat!

Per fi, y com totas las cosas del mon ne tenen, passada la corretja de ma cartera de viatge y prés mon bastó, ab un altre company trobat á las últimas horas, emprenguí á ca-

vall d' un matxo ab son corresponent mosso de peu pel re-
torn, lo camí de Monistrol, y sens cap destorb vegí de nou
á Montjuich que n' es avuy nostra torre de l' homenatge.

Veus aquí donchs com sens parlarvos de ma anada á Sant
Geroni frustrada per la boyra, ni de la riquesa dels demés
punts de vista ja esmentats, poguí veure com restavan los
magnífichs monuments d' aquellas encontradas, cóm vi-
vian los recorts històrichs encara contats alguns per tes-
timonis de vista y per fi cónprenia la admiració envers
las bellesas de la naturalesa allí espendidas, se trobavan
tots los conmorants perfectament bé en son sí disposats
pera salvar de sa ruina las moltas obras y llochs, testi-
monis de passadas glórias.

L' ASSOCIACIÓ CATALANISTA de que tots fem part, sàbrá
coneixer de quant profit podria esser la excursió que fes á
dits paratges, de que acabo de donarne aquesta lleugerissi-
ma ressenya.

EDUART TÁMARO.
